

ÉRETTSÉGI VIZSGA • 2026. május 4.

**MAGYAR NYELV
ÉS IRODALOM**

**KÖZÉPSZINTŰ
ÍRÁSBELI VIZSGA**

**JAVÍTÁSI-ÉRTÉKELÉSI
ÚTMUTATÓ**

OKTATÁSI HIVATAL

A javítási-értékelési útmutató tartalmi elemeitől eltérő minden jó választ el kell fogadni!

A vizsgázó teljesítményének értékelését nem befolyásolhatja sem az, ha az értékelő személyes **értékítélete** eltér a feladatban tárgyalt probléma, kérdés, jelenség általánosnak tekinthető megítélésétől, sem az, ha a vizsgázó **véleménye** eltér az általánosnak tekinthető megközelítéstől.

A szövegértési-nyelvi feladatsor megoldásának értékelése, pontozása

- A válaszokra csak a javítási-értékelési útmutatóban megadott pontszámok adhatók. A feladatlap közli a konkrét feladatoknak megfelelő kritériumokra kapható részpontszámokat. Fél pont nem adható.
- A hiányzó válasz minden esetben 0 pont.
- A javító tanár a dolgozatban jelölje és pontozza a helyesírási hibákat, és a pontszámot adja hozzá a szövegalkotási feladat helyesírási pontszámaihoz. A helyesírási hibák pontozásához a mellékletben közöltek az irányadók.
- A javító tanár csak az útmutatóval lényegében egyező tartalmú választ értékelheti pontokkal. A megfogalmazás természetesen eltérhet a javítási útmutatótól. Több helyes válasz esetében a lehetőségek vagy külön sorban szerepelnek, vagy / jel különíti el őket egymástól.
- Amennyiben a vizsgázó a feladatban előírtnál több választ ír, akkor az első (megadott számú) megoldást kell figyelembe venni.
- A pontozásban figyelembe kell venni a felelet megfogalmazását is, amennyiben ezt az útmutató előírja.

SZÖVEGÉRTÉSI-NYELVI FELADATSOR

Olvasa el figyelmesen az alábbi szöveget, majd válaszoljon a kérdésekre! Bizonyos feladatok végén zárójelben közöljük, hogy mely szövegrészlet(ek) alapján kell válaszát megadnia.

„Én folyton együtt maradtam a megújulókkal”

Kilencévesen már verset publikált, tizenhét évesen drámát írt, tizenkilenc éves volt, amikor befejezte első regényét, huszonnégy éves korában minden idők egyik legfiatalabb szerkesztője lett – Jókai Mór pályája a nemzedéki kérdések szempontjából is érdekes, hiszen ifjú titánból lett azzá az írófejedelemmé, aki évszázados távlatban is viszonyítási ponttá vált a magyar irodalomban. Jókai megújulási képességéről kérdezte Szilágyi Márton irodalomtörténészt Bonczidai Éva, a *Magyar Kultúra* főszerkesztője.

1. Jókaiék indulásakor mi jellemezte az új nemzedéket? Miben voltak ők mások a korábbiakhoz képest?

Esetükben nagyon jól megragadható a nemzedéki kérdés, hiszen 1846-ban Petőfi a maga generációjából szervezte meg az úgynevezett Tízek Társaságát, amelynek az elsődleges célja egy nemzedéki lapalapítás volt. Ez a lap végül nem jött létre. Műnemileg eltérő alkotók gyűltek itt össze, akiknek az irodalmi szocializációja nagyjából az 1830-as évek végén indult el: Petőfi Sándor, Jókai Mór, Tompa Mihály, Degré Alajos, Pálffy Albert, Bérczy Károly, Pákh Albert, Lisznyai Damó Kálmán, Kerényi Frigyes, Obernyik Károly. Nagyon kevés nemesi származású van köztük, többnyire honorácior státuszú írók, tehát nem nemesi értelmiségi háttérrel érkeznek, és Petőfi őket akarja egyesíteni egy romantikus irodalomszemlélet megalapozásával. Fellázadnak a szerkesztők zsarnoksága ellen: kijelentik, hogy egy évig nem adnak kéziratot a divatlapoknak, és ez idő alatt létrehoznak egy saját orgánumot¹. Ezt írói sztrájkknak is szokták nevezni. Nem volt reális várakozás az, hogy ők lapengedélyt tudjanak szerezni, nincs is nyoma annak, hogy ezt valóban megpróbálták volna, de annyi mindenképpen kiderült, hogy ennek a tíz írónak a távolmaradása az irodalmi piacról érezhető hiányt keltett, és ez reakcióra kényszerítette az irodalmi divatlapok szerkesztőit is. Vahot Imre, a *Pesti Divatlap* szerkesztője megpróbálkozott egy látványos sztrájk töréssel: a nála lévő korábbi kéziratokat egyszerűen a szerzők beleegyezése nélkül lehozta a lapjában, ezzel igyekezett nevetségessé tenni őket.

A másik emlékezetes szerkesztői reakció Frankenburg Adolf nevéhez kötődik, ő felajánlotta a Tízek Társaságának a saját lapját, és a társaság két legmeghatározóbb szerzője így lett az *Életképek* szerkesztője – Petőfi vitte a versrovatot, a próza és egyéb Jókaihoz tartozott. Ennek következtében lett a 22 éves Jókai minden idők egyik legfiatalabb szerkesztője.

2. Jókai esetében a nemzedéki kérdés azért is összetett, mert egy hosszú pálya adatott neki az irodalmi színtéren. Láthatjuk ifjú titánként, de nagyöreg írófejedelemmként is. Hogyan változik a nemzedéki kérdés a szabadságharc után, amikor már Petőfi nincs velük?

A szabadságharc után a nemzedék tagjai eltérő életstratégiák mentén rendezkedtek be. Voltak, akik részt vettek a mégiscsak létrejövő néhány irodalmi lap működtetésében – Jókai például amint tehetett, ismét szerkesztőként dolgozott (Vahot Imre mellett a rövid életű *Remény* című lapot szerkesztette). Mások megpróbálták az államhatalomtól független életformát kialakítani – ilyen volt például a magánnevelői státusz vagy valamelyik protestáns egyház által fenntartott iskola tanárává avanszálni², így dolgozott például Arany János Nagykőrösön vagy Obernyik Károly Kecskeméten. A nemzedék kevés tagjának volt lehetősége visszahúzódnia a birtokára, ilyen például Madách Imre. Volt, aki kénytelen volt állami állást vállalni, mint például Vajda János.

3. A 19. század második felének magyar irodalmából a mai olvasó Jókai neve mellett talán leggyakrabban Arany Jánoséval és Madách Imréével találkozik. Hogyan viszonyultak ők egymáshoz?

¹ orgánum: sajtótermék

² avanszál: előrejut, feljebb lép

Arany segítette és támogatta Madáchot: a Kisfaludy Társaságban ő olvasta föl *Az ember tragédiája* első négy felvonását, s a fölolvast követő méltatásban azt állította, hogy Petőfi óta Madách az első eredeti tehetség. Jókai Madáchhoz való viszonyulásáról nem sokat tudunk, ő nem méltatta *Az ember tragédiáját*, és tény, hogy Madách sem keresett publikálási lehetőséget olyan lapoknál, ahol Jókai szerkesztő volt. Aranyról tudjuk, hogy a kor meghatározó alkotója maradt, de Jókai sikere hozzá képest is más volt. Jókai valóban megvalósította azt, ami a korszakban senkinek sem sikerült: hihetetlen termékenységgel, folyamatosan jelen tudott lenni az irodalmi nyilvánosságban különböző műfajokkal, nemcsak regényekkel és elbeszélésekkel, hanem versekkel, újságcikkekkel is. Valóban képes volt arra, hogy ő legyen az írófejedelem a század végén. Az összes akkor népszerű műfajban alkotott, és nagyon érzékenyen vette észre, mi az, ami sikeres az olvasók körében.

4. A 70 éves özvegy Jókait egy New York-i lap felkérte, hogy önéletrajzot írjon, abban jegyezte meg, hogy „én folyton együtt maradtam a megújulókkal. Az új a régiből támadt, én együtt fejlődtem vele.” Ismert, hogy a magyar néplélek humorát is kutatta, a tudományos-fantasztikus műveit pedig a 20. században ismét felfedezték az ilyen érdeklődésű olvasók. Miben rejlik a megújulási képessége?

Jókai prózáirói életműve egyrészt hihetetlenül változatos, másrészt egészen eltérő regényműfajokhoz kapcsolódik, és poétikailag rendkívül színes világot hozott létre. Egy ilyen nagy terjedelmű életműnek az egyik lehetséges veszélye, hogy az ember önisméltóvá válik. Jókai viszont nem ilyen, nála minden egyes témában benne van egy újabb lehetőség vagy tematikusan, vagy szerkezet szempontjából, vagy a hangnem szempontjából, és ez az első regényétől, a *Hétköznaptól* kezdve, mely kalandregénynek tekinthető, egészen az utolsóig, a töredékben maradt, *Ahol a pénz nem isten* című regényig mindenhol megfigyelhető.

5. Jókai találkozott a fiatal Adyval is, amikor 1902 októberében Nagy Bellával Kolozsvárra utazott Fadrusz János Mátyás király emlékművének avató ünnepségére, a hazafelé tartó úton pedig megálltak Nagyváradon. Ady elragadtatással tudósított erről a találkozásról. Hogyan tekintett Jókaira az utána jövő nemzedék?

Jókai mindig kedves és figyelmes volt a környezetéhez és a nála fiatalabb írókhoz. Nem meglepő, hogy a látogatásukról tudósító Ady is figyelemre méltatta. Jókaival lehetett találkozni, a fiatalabb írók számára is megközelíthető volt. Ennek a legjobb példája egyébként Mikszáth Jókai-életrajza, amelyben ott van egy személyes kapcsolat élménye is. Tehát Jókai eleven figura maradt a következő generációk számára is.

6. A múlt században Jókai népszerűségéhez nagyon sokat hozzá tett az, hogy kiváló filmadaptációk készültek a regényeiből. Ma melyek azok a kapcsolódási pontok, amellyel Jókait a legfiatalabbak számára is érdekessé lehetne tenni?

Amikor harmadik osztályos általános iskolás voltam, akkor kezdtem el Jókai-regényeket olvasni, egyiket a másik után, mert nagyon tetszettek. Tehát Jókai az egészen fiatalok számára is befogadható lehet. De ma már az elbeszéléseit lenne érdemes a diákok kezébe adni. Az utóbbi évtizedekben sok fiatal irodalomértelmező fordult Jókaihoz. Néhány éve volt egy konferencia Balatonfüreden Jókai kisprózájáról. A szervezők akkor azt a feladatot adták az ott szereplő irodalomtörténészeknek, hogy nevezzenek meg egy olyan Jókai-novellát, amelyet szerintük érdemes lenne antológiában kiadni. Így megjelent egy válogatáskötet, *A Balaton vőlegényei* címmel. De beleütközünk az irodalomtanítás nagy dilemmájába is: nem egyszerűen az a kérdés, hogy Jókaival mindenképpen foglalkozzon az oktatás, hanem arra kellene megtanítani a gyerekeket, hogy merjenek és tudjanak lassan olvasni. A lassú olvasás visszaállítása, a koncentrált figyelem képességének megtartása létfontosságú. Ezért sem érdemes a ma népszerű, rövid műfajokra lebutítani Jókai műveit, vagy éppen megkurtítva kiadni őket. Nem mi teszünk szívességet Jókainak, ha olvassuk, hanem nekünk van szükségünk rá, hogy valamelyest tájékozódni tudjunk a világban, mert ő nagyon sok mindenről olyan képet ad, amely ma sem nélkülözhető, és amely ma is rólunk szól.

A feladatlap bázisszövege az eredeti forrásszöveg módosításával (rövidítésével, nyelvtani egyszerűsítésével), de az eredeti szöveg integritásának megtartása mellett jött létre.

Forrás: Bonczidai Éva (2025): „Én folyton együtt maradtam a megújulókkal” Jókai 200. *Magyar Kultúra*. 2025. V. évf.,1. sz. Nemzedékek. 118–125.

1. Melyik stílusrétegbe tartozik az olvasott szöveg? publicisztikai stílusréteg

Adható 1, 0 pont.

2. A szöveg műfaja interjú. Adja meg az adott példák alapján az interjú három műfaji jellegzetességét!

Műfaji jellegzetességek	A szöveg egészéből vett példák
aktualitás/aktuális téma/2025-ben van Jókai születésének 200. évfordulója/a figyelemfelkeltés szándéka	„Jókai 200”
párbeszéd/két vagy több ember beszélget	Szilágyi Márton irodalomtörténéssel beszélget Bonczidai Éva
az interjúalany a témához fűződő személyes élményeiről is beszélhet <i>Más, releváns válasz is elfogadható.</i>	„Amikor harmadik osztályos általános iskolás voltam, akkor kezdtem el Jókai-regényeket olvasni, egyiket a másik után, mert nagyon tetszettek.”

Adható 3, 2, 1, 0 pont.

3. a) Mi indokolja, hogy Jókai írói, szerkesztői tevékenységét nemzedéki összefüggésben vizsgálják a beszélgetők? Írjon egy-egy érvet két különböző szövegegységből! Idézhet is.

Lehetséges válaszelemek

Szövegegység száma	A nemzedéki összefüggésre utaló érvek
1.	Petőfi a maga generációjából szervezte meg a Tízek Társaságát, melynek Jókai is tagja volt.
2.	„Láthatjuk ifjú titánként, de nagyöreg írófejedelmként is.” / Ifjú titánból lett írófejedelem
4.	„én folyton együtt maradtam a megújulókkal. Az új a régiből támadt...”
5.	Jókaival lehetett találkozni a fiatal íróknak is /a következő nemzedékeknek eleven példa maradt / a fiatalabb írók számára is megközelíthető volt
6.	Írásait a ma generációjának is olvasnia kell, ma is rólunk szól. / Jókai az egészen fiatalok számára is befogadható lehet.

Minden más, releváns válaszelem elfogadható.

Adható 2, 1, 0 pont. A két érvek két különböző szövegegységből kell származnia.

b) A bázisszöveg forrásaként említett lapszám hogyan kapcsolódik a 3. a) feladathoz?

A *Magyar Kultúra* 2025. V. évf.,1. száma a Nemzedékek téma köré épül./ A *Magyar Kultúra* ezen száma „*Nemzedékek*” alcímmel jelent meg, ez a témakijelölés a beszélgetést is irányítja
A válasz más megfogalmazásban is elfogadható, de tartalmaznia kell a *Nemzedékek* témakört/címet. Így kaphatja meg az 1 pontot.

Adható 1, 0 pont.

4. a) Mi volt a Tízec Társaságának elsődleges célja? (1)

nemzedéki lapalapítás (Elfogadható még: saját orgánum létrehozása.)

Adható 1, 0 pont.

b) Mit tettek e cél elérése érdekében a fiatal írók, költők? (1)

Felláztak a szerkesztők zsarnoksága ellen/írói sztrájkot szerveztek/egy évig nem adtak kéziratot a divatlapoknak.

Adható 1, 0 pont.

c) Hogyan reagáltak a szerkesztők az írói sztrájkra? Nevezzen meg egy lényeges különbséget a bázisszövegben említett két szerkesztő között! (1)

Lehetséges válaszlelemek

Szerkesztők neve	Vahot Imre	Frankenburg Adolf
Reakciók az írói sztrájkra	sztrájktöréssel próbálkozott/ közölte az írásokat a szerzők beleegyezése nélkül/ nevetségessé tette a fiatalokat/ támadólag lépett fel	felajánlotta a saját lapját a fiatal szerzőknek / kompromisszumot keresett / megnyerte őket

Adható 4, 3, 2, 1, 0 pont.

d) Melyik szerkesztői magatartás támogatta a Tízec Társasága alkotóinak törekvéseit, pályáját és miért? Érvelő választ egy 2 tagmondatból álló, alárendelő összetett mondatban fogalmazza meg!

Frankenburg Adolf magatartása azért volt eredményesebb, mert megnyerte szerkesztőknek Petőfit és Jókait.

Más, releváns válaszlelem is elfogadható.

Adható 2, 1, 0 pont. 1 pont adható a tartalomra, és további 1 pont adható akkor, ha választ egy 2 tagmondatból álló, alárendelő összetett mondatban fogalmazta meg a vizsgázó.

5. Jókaiék indulásakor mi jellemezte az új nemzedék tagjait?

Töltse ki a táblázatot az 1. és a 2. szövegegység alapján!

a) Írjon két **különböző** állítást a nemzedék tagjait jellemző azonosságokra!

b) Írjon két **különböző** állítást a nemzedék tagjait jellemző különbözőségekre, eltérésekre!

Lehetséges válaszselemek

Jókai indulásakor az új nemzedék tagjai közti	
a) azonosságok, közös jellemzők	b) eltérések, különbözőségek
<ul style="list-style-type: none"> – egy generációhoz tartoztak – 1830 körül indult pályájuk – A Tízek Társaságához tartoztak – céljuk egy nemzedéki lap alapítása/saját orgánium – lázadtak a szerkesztői zsarnokság ellen – romantikus irodalomszemlélet – távolmaradásuk hiányt keltett az irodalmi piacon 	<ul style="list-style-type: none"> – műnemileg eltérő preferenciájú alkotók/különböző műnemben, műfajban alkottak – kevés nemesi származású van köztük/nem azonos származásúak/ származásuk különböző/nemesi és nem nemesi származásúak is vannak köztük – eltérő életstratégiák a szabadságharc bukása után

Adható 4, 3, 2, 1, 0 pont. Pont akkor adható, ha az egy oszlopban található érvek eltérőek. Pl. a céljuk egy nemzedéki lapalapítás és saját orgánium létrehozása csak 1 pont.

6. A szöveg alapján bizonyítsa Jókai írói sokszínűségét! Sorolja fel, milyen műnemekben/műfajokban alkotott! 6 vagy több példa 3 pont, 5 példa 2 pont, 4 példa 1 pont, 3 vagy kevesebb példa 0 pont.

líra, dráma, epika,
regény, elbeszélés, novella, önéletrajz, kalandregény, tudományos-fantasztikus irodalom/regény, publicisztikai műfajok (pl. újságcikk) A *vers* önmagában nem fogadható el.
Adható 3, 2, 1, 0 pont.

7. Húzza alá, hogy az alábbiak közül mely lapoknak a szerkesztője volt Jókai Mór!

Életképek *Pesti Divatlap* *Hétköznapok* Remény

Adható 1, 0 pont. Az *Életképek* és a *Remény* című lapok aláhúzása ér együttesen 1 pontot. Több vagy kevesebb válasz megadása 0 pont.

8. A szöveg alapján adja meg az alábbi fogalmak jelentését!

- **honorácior** (1): nem nemesi háttérrel rendelkező értelmiségi
- **filmadaptáció** (6): irodalmi mű filmes fel- vagy átdolgozása, filmre vitele
- **státusz** (1.,2): helyzet, társadalmi állapot, állás
- **antológia** (6): szöveggyűjtemény, válogatáskötet

Adható 4, 3, 2, 1, 0 pont.

9. Hogyan viszonyult Jókai Mór Madách Imréhez? Válaszát a megadott mondatrészeknek megfelelően fogalmazza meg a szövegrészlet alapján, és írja az adott jelölések fölé! (3)

Lehetséges válaszselemek

Jókai	nem méltatta	Madách	főművét/ <i>Tragédiáját</i> .
_____	_____	-----
alany	állítmány	birtokos jelző	tárgy

Más, a szövegből megtudható, releváns válaszselem is elfogadható.

4 jó válasz 2 pont. 3–2 jó válasz 1 pont. 1–0 jó válasz 0 pont.

Adható 2, 1, 0, pont.

10. Döntse el a szöveg alapján az alábbi állításokról, hogy igazak-e vagy hamisak! Írja a megfelelő betűjelet az állítás mellé, a táblázat 3. oszlopába! (I = igaz, H = hamis)

a)	Jókai Mór és Vahot Imre kapcsolata a sztrájk törés után végérvényesen megszakadt.	H
b)	Jókai Mór, saját korában, Európán kívül is ismert író volt.	I
c)	Madách Imre és Vajda János Jókai Mór írónemzedékéhez tartozott.	I
d)	A fiatal Ady Nagy Bellával Kolozsvárra utazott, ott találkozott Jókaiával.	H

Adható 4,3,2,1,0 pont.

11. Jókai jegyezte meg önéletrajzában: „én folyton együtt maradtam a megújulókkal. Az új a régiből támadt, én együtt fejlődtem vele.”

Írjon egy példát az idézetből írásban jelölt teljes hasonulásra! megújulókkal

Adható 1, 0 pont.

12. a) Mi volt Jókai folyamatos és sikeres irodalmi jelenlétének a titka saját korában Szilágyi Márton szerint? Nevezzen meg két különböző érvet!

Lehetséges válaszselemek

- nagyon érzékenyen vette észre, mi az, ami az olvasók körében népszerű lesz
- az összes, a korban népszerű műfajban, s nem csak irodalmi műfajban alkotott
- mindig képes volt megújulni, vagy a témában vagy a szerkezet vagy a hangnem szempontjából újat alkotott / „Én folyton együtt maradtam a megújulókkal”
- prózai életműve hihetetlenül változatos

Adható 2, 1, 0 pont.

b) Mi volt a titka – az irodalmi sikereken túl – Jókai népszerűségének saját korában? Nevezzen meg két különböző érvet!

Lehetséges válaszlelemek

- kedves és figyelmes volt a környezetéhez és a nála fiatalabb írókhoz (pl. Ady)
- megközelíthető volt / személyes kapcsolatba lehetett vele kerülni (pl. Mikszáth)

Adható 2, 1, 0 pont.

13. Szilágyi Márton szerint hogyan lehetne Jókai Mór 21. századi tanítását és olvasását sikeressé, népszerűvé tenni? Két eltérő válaszleletet fogalmazzon meg a szöveg alapján! (6)

Lehetséges válaszlelemek

- regények helyett rövidebb műfajok, elbeszélések tanítása
- a koncentrált figyelem képességének visszaállítása
- a lassú olvasás

Adható 2,1,0 pont.

Az Irodalmi feladatlap megoldásának értékelése, pontozása

- A feladatsor értékelése a központi javítási-értékelési útmutató alapján történik. A javítási-értékelési útmutató közli a megoldás lehetséges tartalmi elemeit és az ettől való eltérés lehetőségét.
- A javító tanár csak az útmutatóval lényegében egyező tartalmú választ értékelheti pontokkal. A megfogalmazás természetesen eltérhet a javítási útmutatótól. Több helyes válasz esetében a lehetőségek vagy külön sorban szerepelnek, vagy / jel különíti el őket egymástól.
- A központi javítási-értékelési útmutató tartalmazza az egyes feladatokra adható pontok megoszlását. Fél pont nem adható.
- Amennyiben a vizsgázó a feladatban előírtnál több választ ír, akkor az első (megadott számú) megoldást kell figyelembe venni.
- A javító tanár mindegyik feladatban jelöli a helyesírási hibákat a központi javítási-értékelési útmutatóban közölt hibatípusok szerint. A végső minősítésben értékeli az egész dolgozat helyesírását és írásképét.

Irodalmi feladatlap

1. Javítsa a következő állításokban előforduló egy-egy hibát! Húzza alá a hibás információt, majd a javítást írja a 3. oszlopba! (Minden mondat EGY hibás információt tartalmaz.)

a)	<u>Karinthy Frigyes</u> <i>Dorottya</i> című műve komikus eposz, mely témáját és főszereplőjét tekintve vénlánycsúfoló.	Csokonai/Csokonai Vitéz Mihály
b)	Jókai főhőse, Timár Mihály a Senki szigetén <u>Timéa</u> karjaiban találja meg a viszonzott szerelmet.	Noémi
c)	Az <u>invokáció</u> eposzi kellék, a küzdő felek felsorolása, katalógusa meghatározott szempontok szerint. A dokumentálást biztosította.	seregszemle/enumeráció
d)	A magyar irodalmi élet nemzeti-konzervatív irányának szervezője, Herczeg Ferenc lapot is alapított, melynek címe: <u>Életképek</u> .	Új Idők

Adható 4, 3, 2, 1, 0 pont.

2. Válasszon három művet a felsorolt művek közül, majd adja meg a választott művek három-három szereplőjének a nevét! (pl. „a király” nem elégséges válasz) Oszloponként 1-1 pont kapható.

A választható művek címe: *Antigoné, Uri muri, Az ajtó, Az élet kapuja, A vadkacsa, Nóra (Babaház), A sirály, Ványa bácsi, Beszterce ostroma, Édes Anna, Adjátok vissza a hegyeimet!*

Adható oszloponként (cím és 3 szereplő együttesen) 1-1 pont.

Összesen adható 3, 2, 1, 0 pont.

3. Az Ön által könyv nélkül megtanult két versből 3-3 részletet adunk meg. Ezek a versrészletek azonban nem biztos, hogy ilyen sorrendben fordulnak elő a vers egészében. Karikázza be azt az EGY betűjelet, amelyik a helyes előfordulási sorrendet mutatja!

a)

..... Ez éltetőd, s ha elbukál, Hantjával ez takar. Mefogyva bár, de törve nem, Él nemzet e hazán. Itt küzdenek honért a hős Árpádnak hadai; Itt küzdenek honért a hős Árpádnak hadai; Mefogyva bár, de törve nem, Él nemzet e hazán. Ez éltetőd, s ha elbukál, Hantjával ez takar. Mefogyva bár, de törve nem, Él nemzet e hazán. Itt küzdenek honért a hős Árpádnak hadai; Ez éltetőd, s ha elbukál, Hantjával ez takar.
A	B	C

Adható 1, 0 pont.

5. Nevezze meg, hogy az alábbi meghatározások mely fogalmakra illenek!

a) A szentek életének, a velük kapcsolatos csodás történeteknek elbeszélése. Legfőbb célja a példaadás, a lelki épülés szolgálata.

A fogalom: legenda

Adható 1, 0 pont.

b) Esztétikai minőség, szélsőségesen össze nem illő elemek társítása, ami egyszerre nevetséges és borzongató hatást kelt.

A fogalom: groteszk

Adható 1, 0 pont.

6. Töltse ki a táblázatot! Írja a szerzők neve mellé a hozzájuk tartozó 2 információ sorszámát a 2. oszlopba! Minden névhez 2 információ tartozik.

(Amennyiben egy szerző neve mellé kettőnél több információt [sorszámot] ír, csak az első két megoldást lehet értékelni.)

Az író, költő neve	A névhez tartozó 2 információ sorszáma
Balassi Bálint	4, 15
Berzsenyi Dániel	6, 13
Petőfi Sándor	1, 11
Mikszáth Kálmán	8, 10
Vörösmarty Mihály	5, 16
Kosztolányi Dezső	2, 9
Wass Albert	3, 14
József Attila	7, 12

1. Forradalmi látomásköltészetében a szabadság nem csupán cél, hanem eszköz is a közös boldogság eléréséhez.

2. *Boldog, szomorú dal*

3. Első, emigrációban írt regénye (1946) az erdélyi történelmi regények sorába tartozik.

4. A róla elnevezett stróf szerkezet kilenc sorból áll, a versszak rímképlete: aab – ccb – ddb.

5. Közösségi ódáját Egressy Béni zenésítette meg; egyik nemzeti énekünk.

6. Egyik legnevezetesebb, *Romlásnak indult hajdan erős magyar!* kezdetű ódájában a közösség tagjaként szólítja meg a magyarságot.

-
7. A *Szépség koldusa* című első kötetéhez Juhász Gyula írt ajánlást.
 8. *Beszterce ostroma*
 9. Az *Esti Kornél* kötet utolsó novellája „egy közönséges villamosútról ad megrázó leírást”.
 10. Közel áll az élőbeszédhez, a népi mesemondók hangját imitálja. Sok nála a személyes elem. Hangja a nagy anekdotázóké, akik már magával az előadásmóddal érdekessé teszik a történetet.
 11. *A XIX. század költői*
 12. Utolsó vershármasa végső összegzést, számvetést fogalmaz meg. A *Karóval jöttél...* kezdetűben a felnőtt szólítja meg gyermek önmagát.
 13. „A magyar Horác” – sokan így nevezték.
 14. *Üzenet haza*
 15. Az első, magyar nyelven író, reneszánsz költőnk.
 16. Művének forrása egy 16. századi széphistória: *História egy Árgirus nevű királyfiról és egy tündér szűzleányról*.

6 pont: 14–16 jó válasz.

5 pont: 12–13 jó válasz.

4 pont: 10–11 jó válasz.

3 pont: 8–9 jó válasz.

2 pont: 6–7 jó válasz.

1 pont: 4–5 jó válasz.

0 pont: 3, vagy 3-nál kevesebb jó válasz.

Adható 6, 5, 4, 3, 2, 1, 0 pont.

A MŰÉRTELMEZŐ SZÖVEGALKOTÁSI FELADATOK ÉRTÉKELÉSÉNEK ELVEI

A vizsgázó teljesítményének értékelését nem befolyásolhatja sem az, ha az értékelő személyes **értékkitélete** eltér a feladatban tárgyalt probléma, kérdés, jelenség általánosnak tekinthető megítélésétől, sem az, ha a vizsgázó **véleménye** eltér az általánosnak tekinthető megközelítéstől.

A műértelmező szövegalkotás (egy mű értelmezése vagy témakifejtő dolgozat/esszé írása) javítási-értékelési útmutatója két részből áll:

I. a mindkét feladattípusra vonatkozó általános értékelési szempontokból,

II. az egyes feladatokhoz tartozó feladatspecifikus értékelési szempontokból.

A megoldás értékelésekor az általános és a feladatspecifikus szempontokat egyaránt figyelembe kell venni.

Az általános értékelési szempontok az elvárható teljesítményt írják le. Amilyen mértékben teljesülnek az egyes szempontokhoz tartozó kritériumok, a javító tanár ezzel arányosan ítéli meg a szempontokhoz rendelt pontszámot.

A feladatspecifikus értékelési szempontok közlik az adott feladathoz kapcsolódó lehetséges tartalmi elemeket, valamint a konkrét feladatkiírás függvényében megíthető pontszámokat.

A lehetséges tartalmi elemek felsorolása nem jelenti azt, hogy a helyes feladatmegoldásban valamennyi elemnek szerepelnie kell. A lehetséges tartalmi elemekben adott választól eltérő minden jó megoldás értékelendő. Nem elvárt a javítási-értékelési útmutató szakmai nyelvének használata.

Az értékelés során kizárólag a kitűzött két feladat valamelyikére adható pont. A vizsgázó összesen 0 pontot kap, amennyiben a feladatot egyáltalán nem oldotta meg, továbbá ha nem a feladat témájáról írt. Ebben az esetben a szerkezet és a nyelvi minőség pontszáma is csak 0 lehet.

A műértelmező szövegalkotás során a vizsgázó a két különböző szövegalkotási feladattól választ egyet. Ha a vizsgázó két feladatot is megoldott, és nem jelezte egyértelműen, melyiket szánja végleges megoldásnak, a sorrendben először szereplő feladatot kell értékelni.

Értékelni csak az adott két téma egyikéről szóló dolgozatot lehet.

Általános értékelési elvek

1. A szövegalkotási feladatok értékelése a teljesítménytartományokban közölt kritériumok, valamint az adott feladathoz tartozó lehetséges tartalmi elemek figyelembevételével történik. A lehetséges tartalmi elemekben megfogalmazott fogalmi kifejtettség nem kritériuma a maximális pontszámnak.

2. A javítási-értékelési útmutató leírja a tartalmi minőségre (elérhető: 30 pont), a szövegszerkezetre (elérhető: 5 pont) és a nyelvi igényességre (stílus, nyelvhelyesség) (elérhető: 5 pont) adható pontok teljesítménytartományait. A teljesítménytartományokon belül az értékelő dönt az elért pontszámról.

3. Az értékelő a dolgozatot a három értékelési szemponton belül abba a teljesítménytartományba sorolja be, amely kritériumainak az a leginkább megfelel. A teljesítménytartományokon belül – a megfelelés mértékének, arányának megfelelően – az értékelő dönt az elért pontszámról. Az elvárt terjedelemtől való eltérés pontvesztéssel jár, ideértve az alacsonyabb vagy a jelentősen magasabb szószámú kidolgozást.

4. Az értékelő tanár a dolgozatban jelöli a tartalmi, a szövegalkotási, a nyelvhelyességi és a helyesírási hibákat, valamint a feladatkiírás szempontjából releváns válaszlelemeket. A jelöléshez, valamint a helyesírási hibák pontozásához a mellékletben közöltek az irányadók.

<p>Tartalmi minőség – adható összesen 30 pont. A bázisszöveg és a feladat értéke; tudáskeretének ismerete (vonatkozó tárgyi tudás, általános tájékozottság); a válaszlemek megfelelése a feladat szempontjainak, szövegbázisának; a problémaérzékenység, lényeglátás, témataratás, gondolatgazdagság, releváns példák, véleménynyilvánítás szerint. Terjedelem: 500–800 szó.</p>	
<p>30–25 pont</p>	<p>a feladatban kijelölt valamennyi értelmezési szempontra utal, kitér, válaszol; kifejtett, indokolt, tárgyszerű állítások, következtetések; ítélőképesség, releváns értékítélet; az értelmezési szempontoknak megfelelő tájékozottság (fogalmak, indokolt példák, hivatkozások) meggyőző alkalmazása</p>
<p>24–19 pont</p>	<p>részleges megfelelés a feladat szempontjainak; helyenként kifejtetlen állítások, következtetések; az értelmezési szempontoknak megfelelő tájékozottság (fogalmak, indokolt példák, hivatkozások) részben elfogadható alkalmazása, esetleges tárgyi tévedések; több elemében helytálló kifejtés, releváns vélemény</p>
<p>18–13 pont</p>	<p>jellemzőn hiányos megfelelés a feladat szempontjainak; kevés releváns, kifejtett állítás, helyenként megalapozatlan következtetések; korlátozott fogalmi tájékozottság, előfordul tárgyi tévedés; törekvés releváns vélemény megfogalmazására</p>
<p>12–7 pont</p>	<p>alig reflektál a feladatban adott szempontokra; többségében felületes közlések, megalapozatlan állítások; hiányos tárgyi-fogalmi tudás, esetenként alapvető félreértések; törekvés azonosítható vélemény megfogalmazására</p>
<p>6–0 pont</p>	<p>nem reflektál a feladatban adott szempontokra, sok tartalmatlan közlés, hiányzó vagy téves fogalomhasználat; félreértések, alig vagy nem azonosítható álláspont</p>
<p>Szövegszerkezet – adható összesen 5 pont. A felépítés (gondolati íve, logikája, a műfajnak való megfelelés); a szerkezet (koherencia, arányosság, tagolás, terjedelem: 500-800 szó) szerint.</p>	
<p>5-4 pont</p>	<p>tudatosan felépített gondolatmenet; arányos tagolású szerkezet: bekezdések, felvezetés, kifejtés, lezárás; elvárt terjedelem (+/- 50 szó)</p>
<p>3-2 pont</p>	<p>részben rendezett gondolatmenet; aránytalan, erőltetett és/vagy hiányzó szerkezeti egységek (bekezdések, felvezetés, kifejtés, lezárás) elvárt terjedelem (+/- 50 szó)</p>
<p>1-0 pont</p>	<p>bizonytalan, azonosíthatatlan gondolatmenet; kirívó szövegtagolási hibák, hiányok; elvárt alatti terjedelem (450 szónál kevesebb)</p>

Nyelvi igényesség (stílus, nyelvhelyesség) – adható összesen 5 pont a nyelvi regiszter, a szókincs, a köznyelvi normának való megfelelés szerint.	
5–4 pont	megfelelő nyelvi regiszter; választékos, világos megfogalmazás és mondatszerkesztés; pontosan alkalmazott, az értelmezési szempontokhoz illő gazdag szókincs; kifejező, árnyalt, következetes előadásmód; 1, esetleg 2 kisebb nyelvhelyességi hiba
3–2 pont	választékosságra törekvés, bizonytalanság a nyelvi regiszterben, mondatszerkesztési, szókincsbeli pontatlanságok, néhány, az értelmezést nem befolyásoló nyelvi, nyelvhelyességi hiba
1–0 pont	a szövegre jellemző az igénytelen, pongyola nyelvhasználat; a megértést alapvetően gátló stilisztikai, nyelvhelyességi hibák, szegényes, széteső mondatszerkesztés; sivár szókincs, értelemzavaró szóhasználat

MŰÉRTELMEZŐ SZÖVEGALKOTÁS: EGY MŰ ÉRTELMEZÉSE

Értelmezze Arany János költeményét! Dolgozatában mutassa be a címadó tölgy-motívum versbéli olvasatait! Elemzésében térjen ki a vers poétikai eszközeinek, különös tekintettel az ellentéteknek a jelentésformáló szerepére! Jellemezze a lírai én beszédmódját!

Megoldása 500–800 szó terjedelmű legyen!

Arany János: A tölgyek alatt **Margitsziget**

A tölgyek alatt
Szeretek pihenni,
Hova el nem hat
Város zaja semmi.
Zöld lomb közein
„Áttörve” az égbolt
S a rét mezein
Vegyül árny- és fényfolt.

A tölgyek alatt
Oly otthonos itten!
Évem leapadt:
Ime, gyermek lettem,
Mint mikor a tölgy
Sudarát megmásztam,
Hol seregély költ –
S vígan madarásztam.

A tölgyek alatt
Több egykoru társsal
Madárfiakat
Kifeszítéink nyárrsal;
Jó tűz lobog ott,
Zizeg a kis bogrács –
S ha bealkonyodott,
Haza már egy ugrás.

A tölgyek alatt
 Örömet valék én,
 Bár a madarat
 Hagytam utóbb békén;
 Gyermeki önző
 Korom' ifju ábránd
 Veszi ösztönző
 Szárnyára, s tovább ránt...

De tölgyek alatt,
 Valamerre jártam,
 Szülőhonomat
 – Csakis ott – találtam;
 S hol tengve, tunyán
 Hajt, s nem virul a tölgy:
 Volt bár Kanaán,
 Nem lett honom a föld. –

A tölgyek alatt
 Még most is el-ülök;
 Bűv-kép csalogat,
 Ábrándba merülök;
 Hajó-kerekek
 Zubogását hallom...
 „Hajrá, gyerekek:
 A vízi malom!”

A tölgyek alatt
 Im, meglep az alkony,
 Hűsebb fuvalat
 Zörög át a parkon;
 Felhők szeme rebben:
 Hazasietek,
 Jobb ott, melegebben,
 Ki vén, ki beteg...

A tölgyek alatt
 Vágynám lenyugodni,
 Ha csontjaimat
 Meg kelletik adni;
 De, akárhol vár
 A pihenő hely rám:
 Egyszerűen, bár
 Tölgy lenne a fejfám!

(1877. augusztus 5.)

Forrás: *Arany János költői művei* (1986). Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest 422–424.

Feladatspecifikus értékelési szempontok

A **Tartalom szempont** szerint akkor helyezhető a dolgozat a legmagasabb kategóriába, ha

- I. a dolgozatíró bemutatja a címadó tölgy-motívum versbéli olvasatait,
- II. kitér a szöveget meghatározó ellentétek sajátosságaira és a költemény poétikai eszközeinek jelentésformáló szerepére,
- III. jellemzi a lírai én beszédmódját.

Lehetséges tartalmi elemek a feladat kiírásának szempontjai szerint

I. A címadó tölgy-motívum versbéli olvasatai

- A költemény 1877-ben, Arany János *Őszikék*-korszakában keletkezett alkotás. Létösszegző, önéletrajzi elemeket is tartalmazó elégia.
- A költemény központi motívuma: a tölgy, ami a gyermekkori **otthonosság** érzetét („*A tölgyek alatt/Oly otthonos itten!*”) kelti fel a lírai én észlelésében. A fák a gyermekkortól, a szülőföldtől elszakadva a rég elfeledett idillt varázsolják vissza a sok helyen járt, nagy pályaívet befutó, de szülőföldjére végleg soha visszatérni nem tudó költő számára.
- A nyitó versszakban a versbeszélő a pihenést, a csendet, a buja, természeti környezetet, a fény-árnyék játékát kapcsolja a tölgyekhez tapasztalatában.
- A második szakaszban megnevezi az egész szöveget meghatározó alapélményt: az otthonosságot. Ez az érzet nyitja meg tudatát, melynek a szövegben felidézett emlékei, illetve képzetei egytől-egyik a tölgyekhez kapcsolódóan törnek felszínre.
- A legrégebbiről visszaidézett gyermekkori esemény („*Évem leapadt:/Ime, gyermek lettem*”) a tölgyfára mászó, madarászó, önfeledt kisfiút mutatja.
- A következő emlékkép a kortárs gyermekekkel való csínytevést („*Madárfiakat/Kifeszítéink nyárssal*”) idézi fel. A tudatból feltörő élmény a képi elemeken túl hangokkal („*Zizeg*”) és hőérzettel („*Jó tűz lobog ott*”) egészül ki.
- A negyedik versszak a gyermekorból kinőtt, fiatal férfi képét idézi fel, akit ábrándjai kiragadtak, elszólítottak a tölgyek árnyékából, a szülőföld gyermekkori idilljéből.
- Az ötödik strófában a beszélő tudata tudatosítja a fiatal korában bejárt helyeket, melyeken, ha tölgyekkel találkozott, mindig meg tudta találni az otthonosság érzését.
- A tölgyek alatt a jelenben is rendre elábrándozó lírai én észlelésében a dunai hajók zajában gyermekkori emléke idéződik fel („*Hajrá, gyerekek:/A vízi malom!*”).
- Az utolsó előtti versszakban a versbeszélő a hűvös alkony természeti jelenségeit kapcsolja a tölgyekhez. Tapasztalatában a fák az öregkorhoz és a betegséghez kapcsolódnak.
- A záró strófában a tölgyek a halállal függenek össze: a lírai én tölgyfák és tölgy fejfa alatt szeretne nyugodni.

II. A szöveget meghatározó ellentétek sajátosságai és a költemény egyéb poétikai eszközeinek jelentésformáló szerepe

- Arany János költeményében az ellentétek a központi, tölgy-motívumhoz kapcsolódóan különös szerephez jutnak.
- A lírai én tölgyek alatt megélt **otthonosság-érzete** a szöveg nyitányában a számára örökké idegen **város zajával** ellenpontozódik.
- A költeményben a lírai én a tölgyek alatt, a Margitszigeten múltidézésbe kezd. A visszaemlékezést a **jelen-múlt** ellentéte határozza meg.
- A versbeszélő legkorábról felidézett emlékei a gyermekkorba vezetnek. Tapasztalatában az önfeledt, boldog, **játékos gyermekévek** a jelen **felnőtt gondjaival**: vénségével és betegségével, a szülőváros idillje Pest zajával kerül szembe.
- Az emlékidézés következő idősíkja az ifjúkor, ami elszólította a lírai ént gyermekora helyszínétől. A szakasz az **otthonlét** és a **máshollét** kontrasztjára épül.
- Az ötödik strófa az ifjúkortól eltelt idő tapasztalatait összegzi. A szakasz értékkontrasztja a: „*Szülőhonomat*” – „*Nem lett honom a föld*” fogalompárjára épül.

A lírai én vallomásában a tölgyekhez az **otthon-érzést**, a tölgy nélküiséghez az **elidegenedettség** megtapasztalását köti.

- A következő versszakban a lírai én a múltidézésből visszatér a jelenbe. Megvallja, hogy a tölgyek alatt üldögélve szívesen elábrándozik. A gyermekkorba kalandozó gondolatok a „**Bűv-kép**”-eket, a jelen észlelése a **valóság**ot jelentik számára.
- A vers múltidéző versszakjaiban a lírai ént **aktív**, a jelenre, valamint a jövőre vonatkozó szakaszokban inkább **passzív** „szereplőnek” látjuk.
- Az utolsó előtti versszak átvezetés a zárlatba. Lírai alanya a **nappali fényekkel szemben az alkonyal** szembesül, a **napmeleget** számára **hűvös fuvallatok** váltják. A tölgyek alól ezért otthonába siet, a melegbe.
- Az öregkorral és a betegséggel szembesülve a zárlatban az **élet-halál** ellentétéből a halált és remélt végső nyughelyét emeli ki. Majdani sírjául tölgyek alatti helyet, tehát otthonos, a szülőföldet idéző helyet jelöl meg végakarataként - tölgy fejfa alatt.
- Arany János költeménye az **otthonosság – otthontól elszakítotttság** alapellentétére épül. A vers személyes hangú vallomás a szülőföld szeretetéről. Egyben annak felismerése, hogy a tölgyek közelsége a világ bármely pontján képes felidézni a régen volt idillt.
- Az alkotás jellemzően a lírai én direkt közlése, ezért poétikai eszközökben kevésbé gazdag alkotás.
- A nyolc versszakból álló költemény strófáinak nyitó sorai anaforikusan megegyeznek egymással és a verscímmel. A bennük szereplő tölgy központi jelképként, sokszor ismétlődve maga köré szervezi a beszélő múltidéző, valamint a jelenre és jövőre vonatkozó vallomásait.
- Az alkotás épít a napszak-toposzokra: a nyitány nappali fényességét a zárlat alkonya ellenpontozza. A napszakok metaforikusan az élet delét, később az elmúlást jelentik.
- A vers bravúros keresztrímei, összekapcsolják egymással a páros, illetve a páratlan szótagszámú sorokat. Ez a lüktetés végigvonul a teljes szövegen.
- Az utolsó előtti versszak megszemélyesítései („*Im, meglep az alkony*”), („*Felhők szeme rebben*”) a lírai énhöz képest cselekvőbbnek mutatják az est égi jelenségeit. Ez az ellenpontoszó szerkezet a záró sor tartalmát erősíti („*Ki vén, ki beteg...*”).

III. A lírai én beszédmódja

- *A tölgyek alatt* című költemény lírai alanya vallomásos hangon szól; megnyilatkozásaiban egyes szám első és többes szám első személyben beszél.
- A nyitó versszak felütésében a margitszigeti tölgyfák alatti pihenésről még tárgyilagosan beszél.
- Ezt a megnyilatkozást a második versszak elragadott felkiáltása váltja fel („*A tölgyek alatt/Oly otthonos itten!*”). A versbeszélő közlése élőbeszédszerű („*Ime, gyermek lettem*”).
- A folytatásban a beszédmód látomásossá válik: a múltidézés jelen idővé varázsolja a régi emlékeket a lírai én tudatában („*Jó tűz lobog ott,/Zizeg a kis bogrács*”). Megszólalása a gyermeki nyelvhasználatot idézi: „*S ha bealkonyodott,/Haza már egy ugrás.*”.
- Az ifjúkort felelevenítő versszakban önelemző a beszédmód („*Gyermeki önző/Korom' ifju ábránd/Veszi ösztönző/Szárnyára*”). Az emlékidézés itt is jelen idejűvé teszi a megszólalást.

- Az ötödik strófában a lírai én beszédmódja emelkedett. Ez az emelkedettség párhuzamos a megvallott honszeretet magasztos témájával.
- A hatodik versszak megszólalása meditatív: a megnyilatkozás önmegfigyelő hangot üt meg.
- Az utolsó előtti versszakban a lírai én végességtudata elégikus hangon szólal meg és három ponttal jelölten kimondatlan marad („*Haza sietek,/Jobb ott, melegebben,/Ki vén, ki beteg...*”).
- A zárásban vágyteljes és határozott a beszélő hangja. Megszólalása végakarát: „*A tölgyek alatt/Vágyname lenyugodni*”, „*Egyszerűen, bár/Tölgy lenne a fejfám!*”.

Minden, a feladatkiírásnak megfelelő, a Javítási-értékelési útmutatótól eltérő, de a szövegre épülő, helytálló értelmezés elfogadható. A lehetséges tartalmi elemek felsorolása nem jelenti azt, hogy a helyes feladatmegoldásban valamennyi elemnek szerepelnie kell. A lehetséges tartalmi elemekben adott választól eltérő minden jó megoldás értékelendő.

TÉMAKIFEJTŐ DOLGOZAT/ESSZÉ ÍRÁSA

A magyar líra különösen gazdag létösszegző versekben. Ebben a verstípusban az alkotó saját korábbi életének személyiségfejlődésére, értelmezésére, értékelésére tesz kísérletet. Mutassa be három különböző magyar költő lírai alkotásán keresztül e verstípus sajátosságait! Térjen ki a számvetésre alkalmas élethelyzetre, melyben megszólal a vers beszélője! Ismertesse, hogy melyik versben milyen motívumok, képek fejezik ki a létösszegzést!

Írásműve 500-800 szó terjedelmű legyen!

Lehetséges példák a kerettantervi törzsanyagból és ajánlott művekből válogatva:

Berzsenyi Dániel: *Osztályrészem, A közelítő tél, Levéltöredék barátnémhoz*

Arany János: *Visszatekintés, Mindvégig, Epilogus*

Babits Mihály: *Ősz és tavasz között, Csak posta voltál, Mint különös hírmondó..., Jónás imája*

Kosztolányi Dezső: *Boldog, szomorú dal, Hajnali részegség*

Tóth Árpád: *Isten oltó-kése*

József Attila: *Karóval jöttél, Talán eltűnök hirtelen, Tudod, hogy nincs bocsánat, Ime, hát megleltem hazámat*

Szabó Lőrinc: *Mozart hallgatása közben*

A Tartalmi minőség szempont szerint akkor helyezhető a dolgozat a legmagasabb teljesítménytartományba, ha a vizsgázó

1. **legalább három, különböző szerzőtől származó, a feladatkiírás szempontjából releváns alkotást** választ,
2. a választott művekben **bemutatja a verstípus sajátosságait, ÉS értelmezi a számvetés élethelyzetét,**
3. helyesen értelmezi a választott művek **motívumait és poétikai eszközeit.**

Lehetséges tartalmi elemek

- **A létösszegző vers:** jellegzetes lírai verstípus, amelyben a költő saját egyéniségfejlődését értelmezi; saját létezésének és fejlődésének célját és fokát értékeli. Együtt jár az időszembesítéssel, a különböző idősíkokhoz társított értékek összevetésével, illetve az önmegszólítással. Jellegzetes motívumhasználata: az évszakokhoz, napszakokhoz, az életút-utazáshoz köthető toposzok gyakorisága.

- **Berzsenyi Dániel** költészetének egyik legfontosabb verstípusa a **létösszegző vers**. Költészetének sajátossága, hogy a **korai befejezettségérzet** ihleti a költőt a számvető versek megírására. A korai búcsúzás, a korai öregség érzete sajátos értelmezési lehetőséget ad a verseknek. Különböző élethelyzetek hívják elő a számvetés költői magatartását Berzsenyi költészetében: *A közelítő tél* megírását a bús, borongós őszi táj ihlette, a *Levéltöredék barátnémhoz* a múlt feltoluló emlékeinek hatására született, a verstípus legjellegzetesebb példája, az *Osztályrészem* a külsőségeiben elégedettségre okot adó élethelyzetre reflektál.
- Az *Osztályrészem* nyitánya a hajótoposz használatával utal egy életszakasz lezárultára. A partra szállás, a révbe érés a versbeszélő egyes szám első személyű, visszatekintő perspektívájából nyer értelmet: a lírai én az antik bölcsék és az antik költők rezignáltságával veszi tudomásul az idő és az emberi élet múlását, amelyre sem a természet örök megújulása, sem az érzelmek örökérvényűsége nem jelent gyógyírt. Berzsenyi létösszegző versei az antik hagyomány követői, gondolati és motivikus továbbélésük Arany János és Kosztolányi Dezső műveiben figyelhetők meg.
- **Arany János** nagykőrösi éveinek művei közül a *Visszatekintés* az egyik legkorábbi létösszegző költemény. A fiatal Arany számvető verse **kudarcok sorozataként határozza meg addigi pályafutását**. Arany költészetében a számvetés, a mérlegkészítés a múlt és jelen összehasonlításának alkalma, **versei idő- és értékszembesítő alkotások**, amelyekben őszintén fogalmazza meg, hogy az élet kínálta lehetőségek és örömök valójában tökéletlen másai a lehetőségek világának.
- Az *Epilogus* a költői pálya zárszava, egyenlege. Az utazás-toposz a végigélt élet allegóriája: a megidézett idősíkok (múlt-jelen-jövő) a hozzájuk kapcsolható értékek felsorolásával a költői pálya egyenlegét vonják meg, de az egész emberi élet allegóriájaként értelmezendők. Arany közlés módja (jellemzően egyes szám első személyű monológ) alkalmas az önreflexióra, a lírai én őszintesége és hitelessége megkérdőjelezhetetlen. **Saját életművét befejezetlennek** („*Mily temérdek munka várt még!*”), **értékében kétségesnek tartja**. A lírai én nyugodt családi életre és öregkorra, alkotó légkörre vágyott, de fel kell ismernie, hogy ezek a vágyai a halál közelségében beteljesületlenek maradnak; sorsát a szárnyaszegett rab madár metaforája fejezi ki.
- A *Mindvégig* című költemény létösszegző ars poetica. A lant-toposz és a tücsökmetafora a költőszerep és a költészet szinonimája, mindkettő az Arany-életmű visszatérő költői képe. A vers **belső erkölcsi parancsként fogalmazza meg a költőszerep vállalását**, amellyel az önmagára folyamatosan reflektáló Arany János nehezen azonosult.
- **Babits Mihály** kései költészetének alaptémája **az idő múlása és a halál**, a szűkre szabott életidő tragikuma. Az egyéni sorsát, annak tragikumát mély személyességgel átélő lírai én számvető magatartásában **a saját mulandóságával szembesülő egyén** elesettsége, tragikus magánya, az el nem végzett munka miatt átélt fájdalom kap hangot. Az *Ősz és tavasz között* című vers mesteri példája a babitsi számvetésnek és létösszegzésnek. A számba vett értékek a költői pályának **az emberi sors végességéből fakadó hiányait** mutatják. Ezen a ponton Babits verse Arany János attitűdjével mutat rokonságot („*Mennyi munka maradt végezetlen!*”). A lírai én életművét nem érzi időtállóknak: „*Ami betűt ágam irt a porba, / a tavasz sárvize elsodorja.*”
- Babits költészetében **a számvetés, a létösszegzés szervesen összefonódik saját, korábbi életének értékelésével**, személyiségfejlődésének értelmezésével. A költői szerep megfogalmazása, a művészi hitvallás kinyilatkozása, az önértékelés a harmincas évek verseiben együtt jelentkezik a mérlegkészítés élethelyzetének értékelésével (*Mint különös hírmondó..., Cigány a siralomházban, Csak posta voltál, Jónás imája*). Ezek a

művek az ars poetica és létösszegzés mezsgyéjén szólnak egyszerre a költői életmű értékeléséről és a költői szerep megfogalmazásáról.

- A *Boldog, szomorú dal* **Kosztolányi Dezső** életművében azért különösen jelentős vers, mert **az élete határhelyzetéhez érkezett lírai én** létösszegzése úgy, hogy sem az életkor, sem az átélt élettapasztalatok nem indokolják a számvetés attitűdjét. A számvetés a magyar irodalomban jellemzően nem olyan élethelyzet, amelyet az alkotó életkora és életkörülményei logikusan indokolnának. Az ellentétekre („már” – „még”, „boldog” – „szomorú”, „ég” – „föld”, „éjjel – nappal”, „nincs” – „kincs”) épülő költemény **értékszerkezete a felvonultatott ellentétpárok egyidejű érvényességét hangsúlyozza**. A költemény értékszerkezete ambivalens, a kettősséget érzékelteti maga a verscím, amely a látszólag összeférhetetlen tartalmú érzelmek összekapcsolásával a lét összetettségét és teljességét fejezi ki. A költemény klasszikus értelemben vett idő- és értékszembesítő vers. **Az értéktelítettség a múlthoz kötött, az értékhiány a jelen állapotot jellemzi**: a kincs a gyermekkorhoz, a révbéérés a felnőttkorhoz köthető. A felnőttlét egyben leszámolás a gyermeklét illúzióival. Kosztolányi lírai számvetése ennek a ténynek a fájdalmas felismerése.
A *Hajnali részegség* Kosztolányi egész életének számvetése: a vers egyszerre **létértelmezés és létösszegzés**. A lírai én örökérvényű emberi igazságra döbben rá: a hajnal mámoros „részegségében” felismeri a lét szépségét és a lét szépségében annak valódi értelmét („...hát te mit kerestél / ezen a földön, mily kopott regéket, / miféle ringyók rabságába estél, / mily kézirat volt fontosabb tenéked”). A lent-fent, ég-föld, véges-végtelen. profán-szagrális ellentétek a múlt és jelen idősíkjainak megfelelően értékszerkezeti ellentétet foglalnak magukba. A versszöveg a hagyományos értékszembesítéshez képest többletjelentést hordoz: a saját életével szembesülő lírai én felismeri a csillagok jelentését („mégis csak egy nagy ismeretlen Úrnak / vendége voltam”), azt, hogy a földi lét csak vendéglét. A szépség bódulata megerősíti a lírai énből a lét végességének, az emberi lét kicsinységének tudatát.
- **Tóth Árpád** költészetének egyedi darabja, az *Isten oltó-kése* létösszegző imádság. A vers a számvető és létösszegző költemények **elégikus hangvételi típusát** képviseli. A boldogságnak, az életnek értelmet adó értékeknek (pénz, egészség, siker) a hiánya a beletörődés, **a rezignáltság csendes hangján szólal meg** ebben az alkotásban, amely így Arany költői attitűdjének, sorsot elfogadó magatartásának XX. századi megfelelője. A lírai én Istent szólítja meg, az imádság őszinte és közvetlen hangja a személyes ember-Isten kapcsolat bizonyítéka – ebben sajátos létösszegző vers Tóth Árpád költeménye.
- **József Attila** költészetében a létösszegzés jellegzetes velejárója az önmegszólítás. A verstípus két jellegzetes példája a *Karóval jöttél* és a *Tudod, hogy nincs bocsánat*. A *Karóval jöttél* vershelyzete szokatlan: **a felnőtt lírai én szól az egykori gyermekhez**. A különös önmegszólítás sajátos létösszegzést eredményez, nem hagyományos értelemben vett értékszembesítést eredményez: **a felnőtt a gyermekkorban, a gyermeklét tragikus vétségeiben keresi (és találja meg) élettragédiájának okait**. A költemény hangvétele – a számvető versek többségéhez hasonlóan – elégikus, a lírai én beszédmódja gúnyos, kérdései számonkérést fejeznek ki. A számvetés, a létösszegzés, az idő- és értékszembesítés alárendelődik a „hajtsd le szépen a fejedet” verszárlatban rejlő tragikus vég előrejelzésének.
A „kései” létösszegző versek lírai éne magyarázatot keres eltékozolt életére. A *Talán eltűnök hirtelen* kezdetű versben az elpazarolt életlehetőségek felismerésével magyarázza élettragédiáját.
A *Tudod, hogy nincs bocsánat* önfelszólító beszédmódja a bűn fogalmát helyezi előtérbe. Egy sajátos életállapot, **a bűnben élés állapota** hívja életre a lírai én

minden megszólalását, bár maga a bűn nem nyer egyértelmű magyarázatot vagy indoklást a versben. József Attila létösszegzése a meg nem élt élet tényének objektív rögzítése.

Az *Ime, hát megleltem hazámat* nem illeszkedik a hagyományos létösszegző versek sorába: nem készül számvetés, nem szembesül múlt és jelen, még az önmegszólítás leltárkészítésre buzdítása is elmarad: ez a vers **a teljes reménytelenségről szól, az élet feladásának tényét rögzíti.**

- **Szabó Lőrinc** költészetében kiemelt fontosságú vers a *Mozart hallgatása közben*, amely a költő önéletrajzi ihletettséggű **művészi végrendelete**. A versbeszélő attitűdje elsősorban Aranyéval rokon: a költő-elődhöz hasonlóan a lírai én számba veszi elmulasztott életlehetőségeit. A mű egésze felhívás, intés az élet derűs szemléletére: a gyermekkor megidézése a szenvedésekkel teli jelenhez képest menedékkeresés. Szabó Lőrinc költeménye idő- és értékszembesítő alkotás: a fantázia erejével a versbeszélő a jelenbe emeli múltjának „*napos oldal*”-át. Mozart zenéje hívja elő a lírai én tudatából az emlékképeket. Mozart zenéje az ifjúkor végtelenségélményét jelenti a lírai én számára, a zseniális zeneszerző („*az örök ég örök hajósa*”) „*magasabb szférákba*” emeli a versbeszélőt, az **időtlenység** átélésének lehetőségét teremti meg számára. Szabó Lőrinc műve a létösszegző vers sajátos típusa: **az idő múlása nem feltétlenül negatív életérzés**, hanem az újrakezdés reményét is magában foglalja.

Minden, a feladatkiírásnak megfelelő, a Javítási-értékelési útmutatótól eltérő, de a szövegre épülő, helytálló értelmezés elfogadható.

A lehetséges tartalmi elemek felsorolása nem jelenti azt, hogy a helyes feladatmegoldásban valamennyi elemnek szerepelnie kell. A lehetséges tartalmi elemekben adott választól eltérő minden jó megoldás értékelendő.

MELLÉKLET

A szövegalkotási, a nyelvhasználati, nyelvhelyességi hibák jelölése

A szaktanár az előforduló hibákat piros tollal javítja. Ceruzás bejegyzések, jelek a dolgozatokban nem hagyhatók.

- tartalmi hiba: _____
 - szerkesztési hiba: - - - - -
 - szórend, mondatrend: a helyes sorrendet függőleges vonalakkal és a szavak fölé írt számozással jelöljük. A bekezdések sorrendjét a margón számozással jelöljük.
 - logikai hiba, ugrás a tagmondatok, mondatok vagy bekezdések (a szöveg nagyobb egységei) között: →, ←, ↑, ↓
 - logikai vagy nyelvi ellentmondás: ↔
 - nyelvhasználati, nyelvhelyességi és stílushibák jelölése hullámos vonallal történik: ~~~
~~~~
- Az egymást követő mondatokban folyamatosan jelentkező, ismétlődő hibák esetében a hullámos vonalat a margón, függőlegesen kell kitenni.
- hiányzó bekezdés jele: fordított Z betű
  - fölösleges bekezdés (álbekezdés) jele: áthúzott fordított Z betű
  - szövegbeli hiány jele: √
  - a feladatkiírás szempontjából releváns tartalmi elem jelölése: ✓

A helyesírási hibák jelölési formái

- súlyos hiba: 2 vagy 3 vonalas aláhúzás (az aláhúzás fejezze ki a hiba pontértékét)
- enyhe (egyéb) hiba: 1 vonalas aláhúzás
- egybeírás jele: függőleges vonás alul-fölül domború félkörrel: ⊕
- különírás jele: függőleges vonás alul-fölül homorú félkörrel: ⊖
- A helyesírási hibák jelölése tájékoztasson a hibák minősítéséről is. A könnyebb összeszámolás végett a hibapont a hibával egy sorban a margón jelölhető.

A helyesírási hibák értelmezése és minősítése

- A helyesírás értékelése az érettségi írásbeli vizsgán 2017 májusától *A magyar helyesírás szabályainak* 12. kiadása alapján történik.
- Ismétlődő hibákra csak az első előfordulás alkalmával adható hibapont. Csak az ugyanabban a szóban előforduló megegyező hiba számít ismétlődő hibának. Ugyanazon toldalékok hibás írása különböző szavakban nem ismétlődő hiba. (A központozási hibák minősítését l. alább.)
- A közkeletű szó fogalma bizonyos fokig környezet- és műveltségfüggő. Megítélésében meghatározóak a középiskolai tanulmányok, ugyanakkor a vizsgatárgy szakszókincse közkeletűnek tekintendő (pl. metafora, szimbólum, ars poetica, motívum, avantgárd)
- A nyelvhelyességi hiba nem helyesírási hiba (pl. a *-ban/-ben* és a *-ba/-be* határozóragok keverése).
- Az idézetekben elkövetett helyesírási hibákat a javító tanár ugyanúgy súlyos és egyéb hibák közé sorolja, ha a vizsgázónak volt lehetősége az idézet szövegének ellenőrzésére. Ha a vizsgázó emlékezetből idéz, és esetleg téved, hibáit az enyhe hibák közé kell sorolni. A költői-írói helyesírás átvétele a tanuló saját szövegében nem hiba, ha az idézet szó szerinti és idézőjellel jelölt. Amennyiben az idézet jelöletlen és/vagy tartalmi idézet, akkor az előforduló hibákra a hibának megfelelő hibapontszámot kell adni.

- A helyesírási hibákat a szövegértési és nyelvi-irodalmi műveltségi feladatsorban, valamint a szövegalkotási feladatokban együttesen kell figyelembe venni.
- A vizsgadolgozat műértelmező szövegalkotási feladatát (egy mű értelmezése vagy témakifejtő dolgozat/esszé) **szószámtól függetlenül javítani, értékelni kell**, majd a helyesírási hibapontokat a szövegértési-nyelvi feladatsor és az irodalmi feladatlap helyesírási hibapontjaival összesíteni kell. Az összesített pontszámok alapján állapítja meg a javító tanár a vizsgadolgozat helyesírási pontszámát.
A vizsgadolgozat műértelmező szövegalkotási feladata (egy mű értelmezése vagy témakifejtő dolgozat/esszé) **a helyesírás és az íráskép szempontjából nem értékelhető**, ha a vizsgázó a feladatot nem oldotta meg, továbbá ha nem a feladat témájáról írt. Ebben az esetben a javító tanár a szövegértési-nyelvi feladatsor és az irodalmi feladatlap helyesírási hibapontjai alapján állapítja meg a vizsgadolgozat helyesírási pontszámát.
Az íráskép értékelésében az általános értékelési szempontok az irányadók.
- Ha a vizsgázó a megírt szövegalkotási feladatban a kidolgozási idő alatt javítani akar, akkor a javítás szabályos módja: a dolgozatíró a javítani kívánt szót / szavakat egy vonallal áthúzza, a helyesnek vélt szót / szavakat pedig újra leírja.
- Az ékezethasználát pongyolának minősül, ha az egyezményes ékezetek helyett a vizsgázó egyéni jeleket használ. Az egyéni írássajátosságok nem mentesítik a vizsgázót a hosszú és a rövid magánhangzók megkülönböztetésének kötelezettsége alól.

A helyesírási típushibák pontozása

Megjegyzés: Az alábbiakban a súlyos hibáknak két típusát különböztetjük meg: az egyik 3 hibapontot, a másik 2 hibapontot ér.

Súlyos hiba (3 hibapont)

- mássalhangzók időtartamának hibás jelölése közhasználatú szavakban (pl. *friss*, *kommunikáció*, *kötelezettség*)
- mássalhangzók kapcsolódásának hibás jelölése (teljes és részleges hasonulás, összeolvadás, rövidülés, nyúlás, kiesés (pl. *Ivett-tel*, *dühhel/dühvel*, *százzsor*, *színpad*, *mondja*, *hallgat*, *egyed*, *gondtalan*)
- kis- és nagy kezdőbetű tévesztése közhasználatú tulajdonnevek (pl. *Magyar Tudományos Akadémia*, *Természet Világa*), melléknevek és egyelemű tulajdonnévből képzett melléknevek (pl. *francia*, *balatoni*, *móriczi*, *adys*) esetében
- igekötős igék hibás egybe-, illetve különírása (pl. *lemegy*, *megy le*, *le fog menni*)
- a *ly – j* tévesztése közhasználatú szavakban és toldalékokban, az *ly – j* hiánya vagy kiejtés szerinti jelölése (pl. *folyik*, *folyjon*, *megfojtja*)
- a felszólító módú igealakokban (pl. *higgyen*, *hagyja*)

Súlyos hiba (2 hibapont)

- tagadószó egybeírása az igével, a tagadott szóval, a tagadott kifejezéssel
- magánhangzók időtartamának tévesztése közhasználatú szavakban és toldalékokban (pl. *árbóc*, *búra*, *immunis*; az *a-á* és *e-é* hangok felcserélése nem időtartamhiba, csak enyhe hiba)
- közhasználatú szavak elválasztása
- mondatkezdő nagybetű tévesztése

Enyhe (egyéb) hiba (1 hibapont)

- közhasználatú szavak/összetett szavak különírása, illetve szókapcsolatok egybeírása (pl. *csoda szép, nagy méretű, véghez visz; nyitvatartás (üzemidő), kémiaszakkör, szabadvers, szerelmes vers*)
- nem közhasználatú szavak súlyos hibái
- köznevek kezdőbetűjének tévesztése (pl. világháború)
- kezdőbetű tévesztése több elemből álló tulajdonnévből képzett melléknév esetében (pl. *New York-i, budapest – bécsi, Csokonai Vitéz Mihály-os*)
- betűtévesztés vagy felcserélés, betűkihagyás, szótagkihagyás
- a központoszási hibák kivételével minden más, a súlyos hibák között nem felsorolt hiba

Központoszási hiba (összesen maximum 4 hibapont)

A központoszási hibák típusai:

- mondatzáró írásjelek hiánya vagy téves használata
- tagmondatok közötti írásjelek (ide soroljuk a közbeékelés jelölését is)
- mondatrészek közötti írásjelek hiánya vagy téves jelölése
- egyéb írásjelek hiánya vagy téves jelölése (pl. a címek, a megszólítás, az idézés írásjelei, sorszámnevek, dátumok írása, szavak és szórészek közötti írásjelek elmaradása, írásjel indokolatlan átvitele új sorba, valamint minden olyan írásjel-használati hiba, ami az 1-3. típusba nem tartozik)

5, bármely típusú központoszási hiba után 1 helyesírási hibapont jár. Központoszási hibákkal 4 hibapontnál több nem szerezhető.

A helyesírási vizsgapont kiszámítása

A helyesírási hibapontok átszámítása vizsgaponttá úgy történik, hogy a javító tanár összegzi a súlyos, az enyhe és a központoszási hibák hibapontjait, majd a következő táblázat szerint átváltja vizsgapontokra:

Hibaponthatár	Vizsgapont
0–2	0
3–4	–1
5–6	–2
7–8	–3
9–10	–4
11–12	–5
13–14	–6
15–16	–7
17–	–8

Az íráskép értékelése

Nem vonható le pont, ha a dolgozat írásképe rendezett, végig jól olvasható, javításai szabályosak, és ékezethasználata követi a szabályos hangjelölést.

1 pont vonandó le, ha a dolgozat írásképe alapvetően rendezett, zömében jól olvasható, de a külső forma hibái (javítások, ékezethasználat rendezettsége) többször, visszatérően, de néhány hibánál nem többször kifogásolhatók.

2 pont vonandó le, ha az íráskép nem vagy alig olvasható, a dolgozatíró a javítás szabályos módjától eltérően javít, az ékezetek szabályos jelölésére nem fordít figyelmet. Dolgozata összességében rendetlen, rendezetlen munka benyomását kelti.